

GARAGE
2020

BlueZones in de jeugdhulp

Op weg naar een lerend
jeugdstelsel met behulp
van data

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Achtergrond	6
Aanpak	7
Resultaten	10
Conclusie en aanbevelingen	24
Team, geraadpleegde bronnen, personen en bijlagen	26

Noot vooraf

Op verzoek van de opdrachtgever van dit onderzoek zijn alle gemeentenamen geanonimiseerd. De namen zijn vervangen door de namen van vijf Blue Zones die op de wereld zijn geïdentificeerd door National Geographic: Ikaria (Griekenland), Okinawa (Japan), Ogliastra (Sardinië, Italië), Loma Linda (Californië, VS) en Nicoya (Costa Rica). Tevens worden de namen van geïnterviewde personen niet genoemd.

Samenvatting

'BlueZones' zijn gebieden ter grootte van een gemeente waar mensen lang, gezond en gelukkig leven. In dit onderzoek is deze visie toegepast om gemeenten te analyseren met een opvallend jeugdzorggebruik. Dit is gedaan vanuit de behoefte om te komen tot een lerend jeugdstelsel en nieuwe inzichten op te doen over de groeiende vraag naar jeugdzorg. Minder jeugdzorg is geen doel op zich, maar het is inzichtgevend als duidelijk wordt hoe de inzet van jeugdzorg professionals (meer of minder dan voorspeld), samenhangt met belangrijke uitkomstmaten zoals aantal jongeren dat vastloopt op school, uit huis wordt geplaatst, gedwongen hulpverlening ontvangt en/of overtredingen begaan.

Op basis van data-analyse zijn vier gemeenten geselecteerd die minder of juist meer gebruik maken van jeugdzorg dan is voorspeld door een statistisch model. Twee van deze gemeenten behoren tot de G44, en twee niet. De gemeenten met minder jeugdzorggebruik dan verwacht zijn Ikaria (kleine gemeente) en Okinawa (G44 gemeente). Gemeenten met meer jeugdzorggebruik dan verwacht zijn Loma Linda (kleine gemeente) en Nicoya (G44 gemeente). Aanvullend zijn er interviews gehouden om tot betere duiding te komen van de data.

In ons onderzoek komt een opvallend beeld naar voren: namelijk dat bij de geselecteerde G44 gemeente die minder jeugdzorg biedt dan voorspeld, meer specialistische jeugdzorg wordt geboden: uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader. De G44 gemeente die meer (wijkgerichte) jeugdzorg biedt dan voorspeld, biedt minder specialistische jeugdhulp: uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader. Dit beeld geldt niet voor de twee kleinere gemeenten. Op de twee uitkomstmaten voortijdig schoolverlaters en Halt trajecten is een herkenbaar beeld gevonden: grotere gemeenten scoren hierop hoger dan kleinere gemeenten. Qua organisatie van zorg is het opvallend dat Nicoya meer dan de helft van de jeugdhulp laat uitvoeren door de wijkteams, wat bij de andere drie gemeenten niet het geval is. De drie verschillende uitvoeringsvarianten voor de inkoop, bekostiging en verantwoording voor de Wmo en de Jeugdwet komen allen aan bod bij de vier geselecteerde

gemeenten. De variant lijkt niet zozeer het verschil te maken, dit zit hem eerder in de (consistente) wijze van inrichting van het zorglandschap.

Naar aanleiding van deze conclusies zijn enkele aanbevelingen geformuleerd:

- Onderzoek of **meer wijkgerichte jeugdhulp** leidt tot **minder uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader**.
- Verrijk deze data met data over de **kosten** van de geboden jeugdhulp.
- Voer **jaarlijks data-analyse in combinatie met ontwerpateliers** uit om zo te komen tot een **lerend jeugdstelsel**.
- Verrijk deze data-analyse met **positieve uitkomstmaten**.
- Voer de discussie over **professionalisering van opvoeding**: is veel gebruik van jeugdhulp 'goed' of niet? Hoe zien we dit in Nederland?
- Zorg ervoor dat de **data** van alle gemeenten op de juiste wijze en **compleet aangeleverd worden**.

Achtergrond

Sinds de decentralisatie van de jeugdzorg in 2015 is er een unieke situatie ontstaan: alle gegevens over het bieden van jeugdzorg zijn onderverdeeld in gemeenten. Voor de decentralisatie werd dit gedaan op diverse niveaus door, diverse partijen (o.a. provincies, zorgverzekeraar en landelijke overheid), waardoor onderlinge vergelijking en lange termijn monitoring niet tot stand kwam. Helaas bieden de inmiddels verzamelde gegevens op dit moment vooral inzicht in de almaar stijgende vraag naar jeugdhulp: van 1 op de 27 in 2008 naar 1 op de 8 in 2018. Duiding van deze groei is zeer complex. Experts van het Nederlands Jeugdinstituut geven aan dat deze groei niet te verklaren is vanuit een toename in psychosociale problematiek van jeugdigen (Yperen, Maat & Praken, 2019), maar eerder vanuit een toename in prestatiedruk, veranderend jeugdstelsel en beperkte benutting van kennis over wat werkt in preventie en jeugdhulp. Dit onderzoek bekijkt of data-analyse op basis van de tot nu toe verzamelde data over jeugdzorggebruik, in combinatie met interviews, nieuwe inzichten kan bieden in de groeiende vraag naar jeugdhulp.¹

Incidentele BlueZones in de jeugdhulp

In 2018 onderzocht Garage2020 in samenwerking met het ahti en gemeente Amsterdam, in opdracht van het algemeen beleidsoverleg jeugd (ABJ), of er BlueZones zijn binnen de jeugdhulp. Dit werd gedaan op basis van gemeentelijke data uit 2017. Een BlueZone in de jeugdhulp werd gedefinieerd als een gemeente die op basis van de beschikbare data *'substantieel minder gebruik maakt van jeugdhulpvoorzieningen, minder jongeren heeft die een Halt traject volgen als gevolg van een overtreding, minder voortijdig schoolverlaters kent en geen of geringe wachtlijsten'*.

In het rapport "Op zoek naar BlueZones in de jeugdhulp" werden negen gemeenten geïdentificeerd op basis van de data-analyse, na kwalitatieve analyse bleven vier gemeenten over als zijnde potentiële BlueZone. In de kwalitatieve analyse kwamen twee factoren naar voren die

vermoedelijk bijdroegen aan het relatief lage gebruik van jeugdhulp: organisatie van zorg en sociale verbintenis tussen de inwoners van de gemeente. De organisatie van formele zorg en de informele verbintenissen leken elkaar positief te versterken.

Dit onderzoek kende echter zijn beperkingen, vooral omdat de analyse slechts gebaseerd was op data van een jaar: 2017.

Duurzame BlueZones in de jeugdhulp

De behaalde resultaten gaven nieuwe, maar op slechts een jaar gebaseerde, inzichten in de jeugdhulp in Nederland. Daarom vroeg het ABJ Garage2020 om op basis van data uit 2016, 2017 en 2018 onderzoek te doen naar gemeenten die over een periode van meerdere jaren afwijkend scores: duurzame BlueZones in de jeugdhulp. In dit vervolgonderzoek is gebruik gemaakt van rijkere data en een meer solide selectiemethode van gemeenten. Daarnaast is het kwalitatief onderzoek verder aangescherpt en meer toegespitst op het vinden van succesfactoren. Dit alles is gedaan vanuit de behoefte om te komen tot een lerend jeugdstelsel waarin 'jeugdprofessionals zorg leveren op basis van best bewezen werkzame kennis en met een brede blik, om te komen tot betere resultaten voor kind en jongeren, gezin en samenleving' (Ondersteuningsteam Zorg voor Jeugd, 2020).

Oorsprong BlueZone

Inwoners van het dorpje Silanus op Sardinië leven langer, gezonder en gelukkiger. Dit komt door hun wijze van eten, de dagelijkse routine, de waarde die ze hechten aan relaties met de mensen om hen heen en hun kijk op het leven. Dat ontdekten onderzoekers in 2004. Op de landkaart omcirkelden zij dit demografische gebied met een blauwe stift en noemden het een BlueZone. National Geographic startte vervolgens een wereldwijd onderzoek om meer 'BlueZones' te identificeren. Afgebakende gebieden ter grootte van een gemeente waar mensen lang, gezond en gelukkig leven.

¹ In dit onderzoek wordt de definitie gehanteerd zoals gesteld door CBS: 'jeugdzorg is het geheel van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering dat valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten'.

Aanpak

Wat is een BlueZone in de jeugdhulp?

Een BlueZone in de jeugdhulp is een gemeente die, over een periode van drie jaar, lager of juist hoger scoort op het gebruik van jeugdzorg, dan op basis van diverse indicatoren is voorspeld voor de desbetreffende gemeente. Vervolgens is gekeken hoe de gemeenten scoren op belangrijke indicatoren zoals het aantal uithuisplaatsingen, gedwongen jeugdhulp, voortijdig schoolverlaten en Halt trajecten als gevolg van een overtreding. Minder jeugdzorg is geen doel op zich, maar het is wel inzichtgevend als duidelijk wordt hoe de inzet van jeugdhulpprofessionals (meer of minder dan voorspeld), samenhangt met belangrijke uitkomstmaten zoals aantal jongeren dat vast loopt op school, uit huis wordt geplaatst, jeugdhulp in gedwongen kader ontvangt en/of overtredingen begaan. Tot slot is ook gekeken hoe de organisatie van jeugdhulp is in deze gemeenten: door middel van wijkteams of anders ingericht.

Het uitgevoerde onderzoek is tweeledig, er is sprake van een kwantitatief onderzoek en een kwalitatief onderzoek.

- Kwantitatief onderzoek: een data-analyse met als doel het selecteren van vier gemeenten met opvallende gebruikscijfers op gebied van jeugdzorg. Er is een samenwerking aangegaan met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) om een voorspelling te kunnen maken van jeugdzorggebruik per gemeente, gebaseerd op diverse statistische indicatoren (o.a. groene druk (ratio tussen aantal jeugdigen (0-20) en werkenden (20-65)), voortijdig schoolverlaten en sociaal economische status). Deze voorspellingen zijn afgezet tegen de daadwerkelijke gebruikscijfers van jeugdzorg per gemeente, zoals verstrekt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het verschil tussen de voorspelde en daadwerkelijke waarden is berekend en gemiddeld, op basis waarvan een rangschikking is gemaakt van alle gemeenten. Hieruit zijn vier gemeenten geselecteerd, de zogeheten uitschieters.
- Kwalitatief onderzoek: om verklaringen te kunnen vinden voor de vastgestelde verschillen in jeugdzorggebruik zijn interviews gehouden

met de vier geselecteerde gemeenten. Er is gesproken met experts op het gebied van jeugdzorggebruik.

Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek wordt een antwoord gezocht op diverse vragen zoals geformuleerd door de opdrachtgever. Deze vragen zijn gericht op het vinden van verklaringen voor verschillen in jeugdzorggebruik op diverse niveaus, zoals maatschappelijke indicatoren en gemeentelijke kenmerken. Daarnaast wordt gezocht naar succesfactoren met betrekking tot de aanpak van jeugdzorg en mogelijke risico- en beschermingsfactoren.

Methodologie

Kwantitatief onderzoek

Doel van het kwantitatieve onderzoek is het selecteren van gemeenten waar sprake is van opvallende gebruikscijfers in de jeugdzorg.

Om zo betrouwbaar mogelijk een selectie te kunnen maken is dit keer niet besloten enkel een selectie te maken op basis van afwijkingen ten opzichte van het landelijk gemiddelde, maar meer gewogen factoren mee te nemen. Zoals in het vorige onderzoek is gebleken zijn er bepaalde indicatoren te vinden bij gemeenten die samenhangen met het gebruik van jeugdzorg. Dit zijn bijvoorbeeld groene druk, vroegtijdig schoolverlaten en sociaaleconomische status. Daarom is er gebruik gemaakt van een voorspellend model, dat op basis van diverse indicatoren een inschatting kan maken van jeugdzorggebruik in een gemeente. De indicatoren gebruikt in dit model kennen overlap met indicatoren die als significant zijn aangewezen in diverse eerdere onderzoeken (SCP, 2020; Significant, 2017). Door daadwerkelijk jeugdzorggebruik af te zetten tegen een voorspelde waarde wordt er automatisch gecorrigeerd voor bepaalde gemeentelijke kenmerken die een positief of negatief effect kunnen hebben op het gebruik van jeugdzorg, zoals bovengenoemde indicatoren.

Aan de hand van dit voorspellende model zijn er in het totaal vier gemeenten geselecteerd. Twee gemeenten die, in tegenstelling tot wat de kenmerken doen verwachten, een laag gebruik van jeugdzorg hebben en twee gemeenten die een hoger dan verwacht gebruik hebben van jeugdzorg. Om een diverser beeld te krijgen is bij deze selectie ook de grootte van de gemeente meegenomen.

De score

Het gebruikte voorspellend model is ontwikkeld door het NJi. Er wordt gebruik gemaakt van diverse indicatoren die uit onderzoek van het NJi als significante 'voorspellers' van jeugdzorggebruik naar voren komen. De gebruikte indicatoren bestaan uit achtergrondkenmerken, zoals groene druk, afstand tot hulpinstellingen en inrichting van wijkteams. De cijfers voor deze indicatoren zijn gebaseerd op 2017. Deze cijfers kennen

een relatief statisch karakter, hierdoor is de voorspelling gebaseerd op de indicatoren van een enkel jaar.

De daadwerkelijke gebruikscijfers op gebied van jeugdzorg kennen wel grote veranderingen per jaar, en maken gemiddeld gezien een stijging door. Om een eerlijker beeld te kunnen schetsen is daarom gebruik gemaakt van cijfers van meerdere jaren, en deze vervolgens af te zetten tegen de voorspelling. De cijfers met betrekking tot daadwerkelijk jeugdzorggebruik zijn afkomstig van het CBS. Er is geen gebruik gemaakt van cijfers van 2015. Dit is het jaar waarin de nieuwe Jeugdwet van kracht ging en de cijfers blijken hierdoor onbetrouwbaar. De meest recente cijfers ten tijde van het uitvoeren van dit onderzoek zijn afkomstig uit 2018. Daarom is gekozen om gebruik te maken van 2016, 2017 en 2018. De gemeenten waarvan cijfers zijn gebruikt zijn gebaseerd op de gemeentelijke indeling van 2018. Het gaat hier om 380 gemeenten.

Zowel het voorspellende model als de daadwerkelijke gebruikscijfers zijn gebaseerd op jeugdzorggebruik, dat houdt in:

- Jeugdhulp met verblijf
- Jeugdhulp zonder verblijf
- Jeugdreclassering
- Jeugdbescherming

In alle gevallen gaat het om relatieve getallen. Dit betekent dat per vorm van jeugdhulp het aantal kinderen dat hiermee in aanraking is gekomen in dat jaar, afgezet is tegen het totaal aantal kinderen in de betreffende gemeente.

Op basis van deze cijfers is vervolgens een 'score' berekend per gemeente. Met deze score wordt de afwijking tussen voorspelde en daadwerkelijke waarde uitgedrukt.

Een score rond de 0 betekent weinig afwijking tussen voorspelde en daadwerkelijke waarde.

Een positieve score (>0) betekent dat het daadwerkelijke jeugdzorggebruik lager is uitgevallen ten opzichte van de voorspelling.

Een negatieve score (<0) betekent dat het daadwerkelijke jeugdzorggebruik hoger is uitgevallen ten opzichte van de voorspelling.

De score is als volgt tot stand gekomen:

- Per jaar, per gemeente, is voor elke vorm van jeugdzorg het verschil tussen daadwerkelijk en voorspeld gebruik berekend en vervolgens gemiddeld.
- De gemiddelde afwijking per jaar is vervolgens gemiddeld over het aantal jaren.

Voor het berekenen van de scores zijn diverse methoden getest, waarbij bijvoorbeeld vormen van jeugdzorg zijn weggelaten of zwaarder meegewogen. Dit resulteerde in weinig tot geen verschil in de rangschikking van gemeenten, waarna is gekozen voor de hierboven beschreven methodiek.

Selectie van gemeenten

Om een breder beeld te krijgen van achterliggende oorzaken van de vastgestelde verschillen is ervoor gekozen om zowel twee gemeenten te selecteren met een positieve, als negatieve score. Om een nog grotere diversiteit in geselecteerde gemeente te krijgen zijn twee G44* gemeenten gekozen en twee kleinere gemeenten, waarbij een ondergrens is gehanteerd van een populatie van 10.000. Deze ondergrens is aangehouden met oog op betrouwbaarheid van de CBS cijfers.

Per soort gemeente (G44 of niet) en per score (positief of negatief) zijn vervolgens de grootste uitschieters geselecteerd.

Kwalitatief onderzoek

De vier geselecteerde gemeenten zijn benaderd voor een interview van maximaal een uur via beeldbellen. Per gemeente zijn één of twee personen geïnterviewd aan de hand van een vragenlijst (zie bijlage 2). De geïnterviewden waren veelal beleidsadviseur op het gebied van jeugd en onderwijs van de gemeente. Het doel van het kwalitatieve onderzoek is om meer context te geven op een strategisch niveau over hoe de jeugdhulp is georganiseerd in de geselecteerde gemeenten en een verklaring te vinden voor het verschil in het daadwerkelijke jeugdzorggebruik ten opzichte van het verwachte gebruik.

*G44 is een samenvoeging van G4 en G40. G4 zijn die vier grootste gemeenten van NL. G40 zijn 40 grote gemeenten die een stedennetwerk vormen.

Resultaten

Kwantitatief onderzoek

Van de 380 gemeenten zijn er:

- 122 (32%) met een lager jeugdzorggebruik dan verwacht.
- 258 (68%) met een hoger jeugdzorggebruik dan verwacht.

Van de G44 gemeenten zijn er:

- Dertien (29%) met een lager daadwerkelijk jeugdzorggebruik dan verwacht.
- 31 (71%) met een hoger daadwerkelijk jeugdzorggebruik dan verwacht.

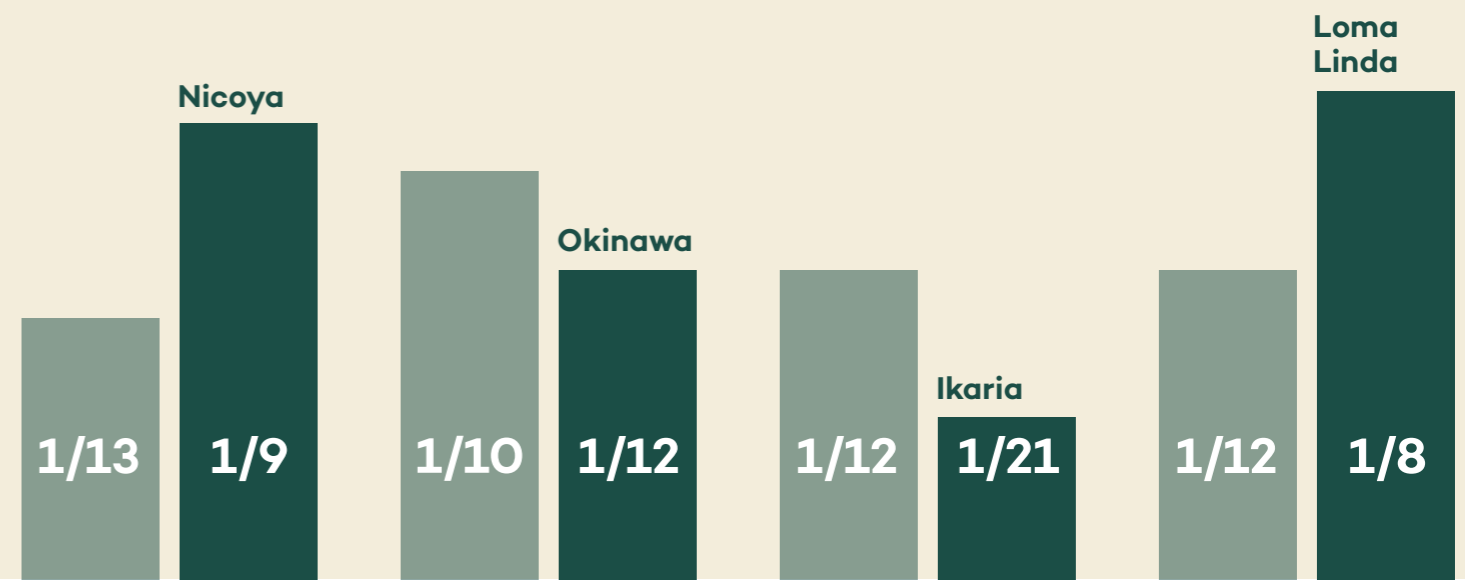
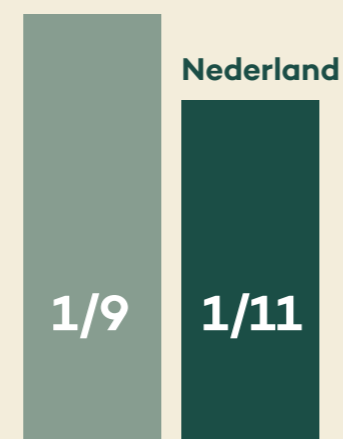
De gemiddelde waarden wat betreft jeugdzorggebruik van 2017 komen overeen met de gemiddelde voorspelde waarden. De reden dat er relatief veel gemeenten hoger uitvallen dan de verwachte waarde heeft te maken met de groei in gebruik van jeugdzorg. Een opvallende bevinding is dat acht van de negen potentiële BlueZones zoals vastgesteld in het vorige onderzoek (2019) wederom een positieve score hebben.

Op basis van score en bewonersaantal zijn de volgende vier gemeenten geselecteerd. Om de gemeentenamen te anonimiseren zijn de gemeenten vernoemd naar de vijf bekendste BlueZones zoals vastgesteld door National Geographic:

- Kleine gemeente met **minder jeugdzorggebruik** dan verwacht: **Ikaria**
- G44 gemeente met **minder jeugdzorggebruik** dan verwacht: **Okinawa**
- Kleine gemeente met **meer jeugdzorggebruik** dan verwacht: **Loma Linda**
- G44 gemeente met **meer jeugdzorggebruik** dan verwacht: **Nicoya**

In de eerste data-analyse kwam **Ogliastra** naar boven als G44 gemeente met minder jeugdzorggebruik dan verwacht. Tijdens de interviews gaf Ogliastra aan dit beeld niet te herkennen en dit intern uit te zoeken. Een interne navraag maakte inzichtelijk dat Ogliastra cijfers over de wijkgerichte zorg, verleend vanuit de gemeente, niet heeft ontsloten aan het CBS. Het CBS geeft aan dat het aan de gemeente is om in te schatten of wijkteams jeugdzorg leveren, en vervolgens de cijfers hieromtrent aan te leveren. Vanwege de ontbrekende cijfers is besloten Ogliastra buiten beschouwing te laten. In plaats daarvan is vervolgens onderzoek gedaan naar

de gemeente Okinawa. Na Ogliastra is dit de G44 gemeente met het minste jeugdzorggebruik ten opzichte van de verwachting. Een complete lijst met gemeenten en bijbehorende scores is toegevoegd in de bijlage van dit rapport.

Aantal kinderen in jeugdhulp

In onderstaande tabel zien we een opvallende, niet statistische, samenhang tussen jeugdzorggebruik en de uitkomstmaten uithuisplaatsing en gedwongen jeugdhulp. De gemeenten Loma Linda en Nicoya die hoger scoren dan verwacht op jeugdzorggebruik, scoren over een periode van drie jaar lager of gelijk dan het landelijk gemiddelde op het aantal uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader.

De gemeenten Ikaria en Okinawa die lager scoren op de inzet van jeugdzorggebruik, scoren over een periode van drie jaar juist hoger op het aantal uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader dan het landelijk gemiddelde. In een verdiepende analyse is gekeken of dit beeld consistent terugkomt in de top 3 van de vier categorieën (kleine gemeente, meer jeugdhulp, kleine gemeente minder jeugdhulp, grote gemeente meer jeugdhulp en grote gemeente minder jeugdhulp, zie bijlage 1), ten aanzien van de indicatoren uithuisplaatsing en jeugdhulp in gedwongen kader. Opvallend daarin is dat bij grote gemeenten dit beeld ten aanzien van uithuisplaatsingen consistent is: grote gemeenten die minder jeugdhulp bieden dan voorspeld, hebben meer uithuisplaatsingen dan het landelijk gemiddelde. Voor grote gemeenten die meer jeugdhulp bieden dan voorspeld geldt dat zij minder of gelijk aan het landelijk gemiddelde te

maken hebben met uit huis geplaatste kinderen en jongeren. Voor jeugdhulp in gedwongen kader geldt vooral dat de drie kleine gemeenten met meer jeugdhulp dan voorspeld, minder jeugdhulp in gedwongen kader verlenen dan het landelijk gemiddelde.

De bovenstaande cijfers dienen met terughoudendheid te worden geïnterpreteerd aangezien zij de volgende beperkingen kennen. Cijfers over jeugdhulp in gedwongen kader bevatten alleen dwangmaatregelen en niet de zogeheten drangmaatregelen in het vrijwillig kader. Een gemeente die vooral drangmaatregelen uitvoert zal daarom relatief weinig jongeren in de jeugdbescherming hebben. Navraag bij de desbetreffende gemeenten levert op dat dit mogelijke een van de cijfers oplevert, maar in beperkte mate.

De cijfers over uithuisplaatsingen kennen de nuance van het zogeheten 'woonplaatsbeginsel': het gaat hier niet enkel om uithuisplaatsingen die binnen de gemeente plaatsvinden. Jongeren die uit een andere gemeente afkomstig zijn maar elders geplaatst worden zijn ook geregistreerd onder jeugdhulp met verblijf bij de gemeente waar ze verblijven. Een gemeente waar veel jongeren uit andere gemeenten geplaatst worden, kan daarom relatief veel jeugdhulp met verblijf kennen, zonder dat dit jongeren uit hun gemeente betreft,

en andersom. Gemeente Ikaria geeft bijvoorbeeld aan dit beeld te herkennen: veel jongeren van buiten hun gemeente verblijven in hun gemeente. Naar aanleiding hiervan heeft Ikaria een eigen analyse gemaakt van uithuisplaatsingen in de gemeente. Hieruit blijkt dat tweederde van de uithuisgeplaatste jongeren afkomstig is uit een andere gemeente. Met 7% uithuisplaatsingen onder jongeren uit de eigen gemeente zit Ikaria ruim onder het landelijk gemiddelde. In de andere gemeenten speelt dit verschijnsel minder of niet en hier is deze 'correctie', mede door de complexiteit, niet gemaakt.

Het verschil tussen gemeenten met een hoger en lager dan verwacht jeugdzorggebruik, zien we niet terug bij voortijdig schoolverlaters: daar scoren de grotere gemeenten (Nicoya en Okinawa) en Loma Linda gelijk aan het landelijk gemiddelde. Een vergelijkbare trend zien we bij Halt verwijzingen, daar scoren de grotere gemeenten het hoogst van deze vier gemeenten, echter, scoort Nicoya lager dan het landelijk gemiddelde en Okinawa substantieel hoger. Opvallend is dat Nicoya in haar organisatie van jeugdhulp meer dan de helft laat uitvoeren door de wijkteams, ver boven het landelijk gemiddelde. In de andere drie gemeenten ligt dit ver onder het landelijke gemiddelde.

Uitkomstindicatoren jeugd

	 Uithuisplaatsingen ¹	 Jeugdhulp in gedwongen kader ^{1,2}	 Voortijdige schoolverlaters ³	 Halt verwijzingen ⁴
Nederland	10%	5%	2%	129
Ikaria	21% (7%) ⁵	14% (ex recl)	0,3%	73
Okinawa	13%	12%	2%	147
Loma Linda	10%	10%	2%	91
Nicoya	6%	8%	2%	121

Organisatie van jeugdhulp

	 Jeugdhulp zonder verblijf door wijk/ buurt team ³	 Jeugdhulp zonder verblijf niet door wijk/buurt team ³
Nederland	17%	83%
Ikaria	2%	79%
Okinawa	4%	81%
Loma Linda	2%	88%
Nicoya	56%	39%

¹ Gemiddelde waarden van 2016 en 2017

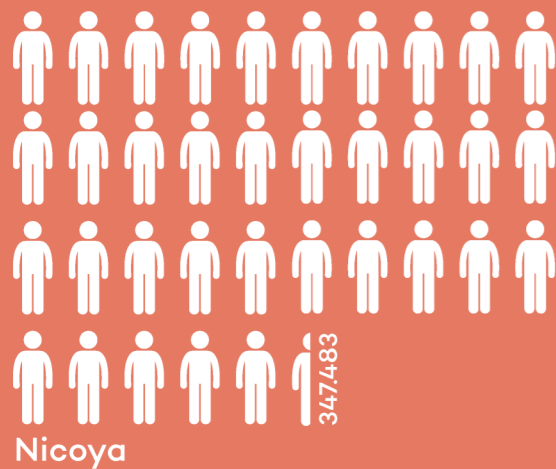
² Jeugdbescherming & jeugdreclassering

³ Gebaseerd op cijfers van 2017.

⁴ Per 10.000 jongeren.

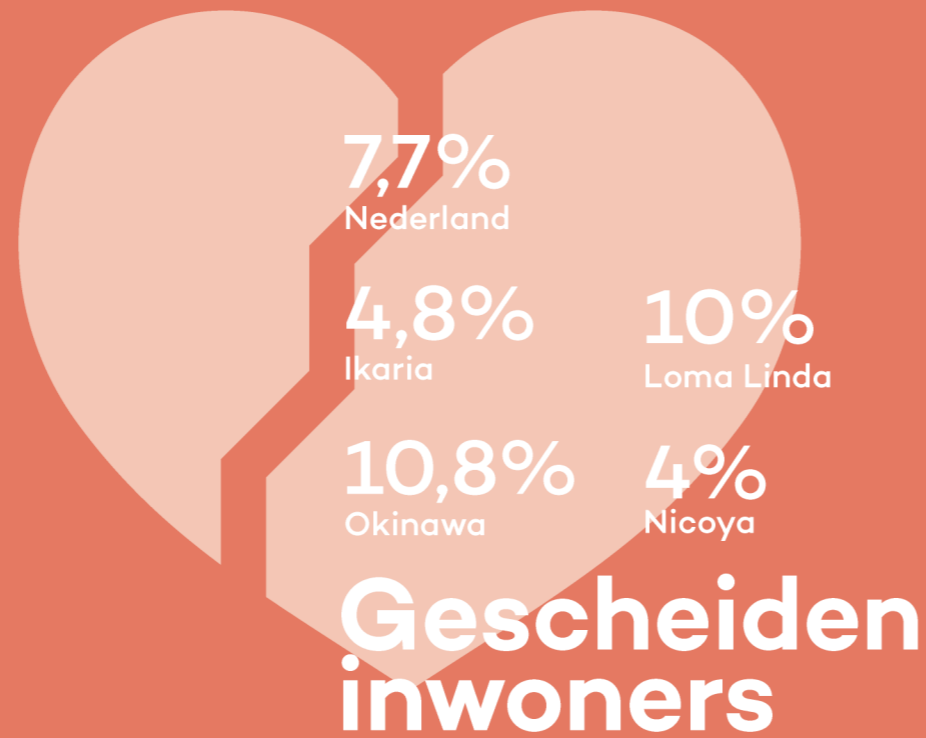
⁵ Eigen cijfers van Ikaria waarin gecorrigeerd is voor jongeren afkomstig uit andere gemeenten.

Populatie

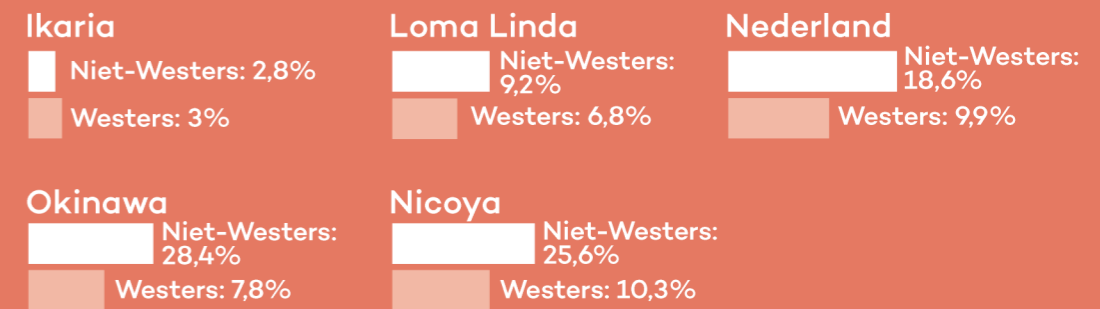
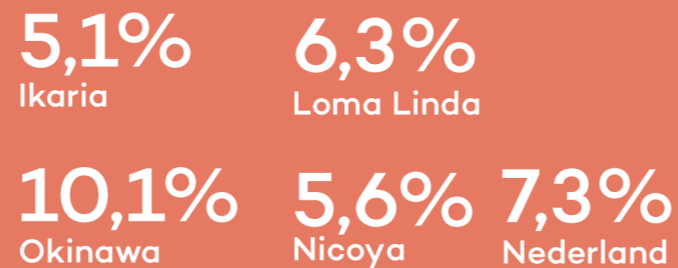

17.280.397
Nederland

Oppervlakte

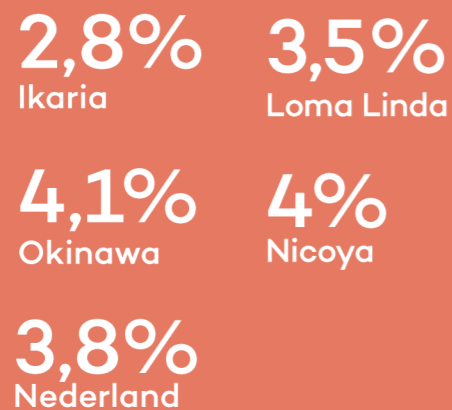

Eenoudergezinnen

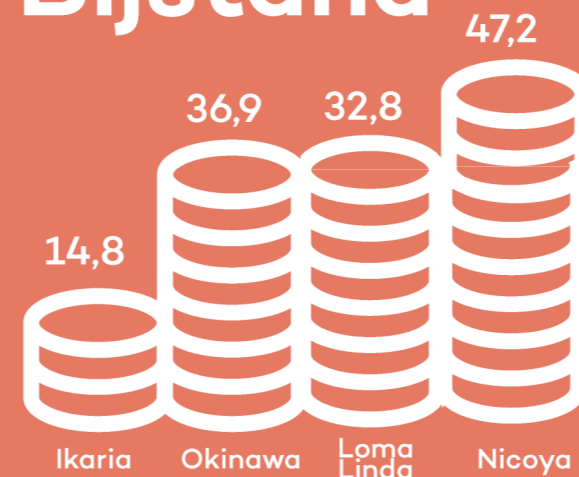

Leerlingen met migratieachtergrond

Werkeloosheid

Bijstand

¹ Per 1.000 inwoners van 18 jaar en ouder

Kwalitatief onderzoek

Ikaria - Kleine gemeente met minder jeugdzorggebruik dan verwacht

Noaberkracht

Gemeente Ikaria verklaart het lage gebruik van jeugdzorg ten opzichte van het verwachte gebruik, door de cultuur in deze gemeente: de zogenaamde Noaberkracht. Noaberkracht is afgeleid van het woord Noaberschap, wat naar gezamenlijke burens (noabers) refereert die elkaar helpen. Dit gaat zelfs gepaard met de zogenaamde noaberplicht. Dit Noaberschap is van grote waarde gebleken waardoor extra inzet van zorg, hulp en ondersteuning naar verhouding met andere gemeenten laag is. Er zijn goede zelfgeorganiseerde kernen, die minder beroep doen op het sociaal domein team, maar eerder elkaar (voort-)helpen. Verenigingen zijn van grote waarde, waarbinnen mensen hun hele leven actief willen blijven. Dorpshuizen en kulturhusen hebben als maatschappelijke voorziening een belangrijke rol in de gemeenschapscultuur en de gemeente sluit actief aan bij overleggen in het kader van samenlevingsparticipatie. Feestelijke activiteiten zoals Pasen, oud en nieuw en carnaval zijn als voorbeeld belangrijke rituelen, die inwoners met elkaar verbinden. Veel kinderen zijn op twee sporten tegelijk actief en bewegen veel. Er is één middelbare school in Ikaria, die alleen het eerste en tweede jaar les geeft. Na het tweede jaar gaan kinderen naar een buurgemeente om onderwijs te volgen. Dit doen zij veelal op de fiets.

Aanwezige problematiek

Bepaalde problematiek komt wellicht minder voor in Ikaria. Er zijn bijvoorbeeld weinig eenoudergezinnen, waardoor vechtscheidingen en huisvestingsproblemen minder vaak voorkomen. Toch zijn er in Ikaria problemen waar de gemeente zich zorgen om maakt. Zo wordt er veel gegeten, gedronken en gerookt. Echter worden deze zelfde inwoners er wel het oudst en geven ze aan het gelukkigst te zijn ten opzichte van andere gemeenten in dezelfde regio.

Consulent als toegangspoort

In Ikaria is er één toeleidingsteam naar zorg, hulp en ondersteuning voor de gehele gemeente, wat het team ondersteuning en zorg wordt genoemd. Dit team bestaat uit jeugdconsulenten en Wmo consulenten, die de vraag ophalen, een indicatie stellen en voortgangsgesprekken voeren. Zij gebruiken bij het stellen van indicaties de zelfredzaamheidsmatrix als instrument om te

kijken op welk leefgebied een inwoner zich niet zo goed kan redden en of er geïndiceerde zorg, hulp en/of ondersteuning nodig is. Consulenten bieden zelf geen (opvoed-)ondersteuning. De gedachte hierachter is dat een consulent onafhankelijk moet zijn om een indicatie te stellen. Wanneer er een indicatie is gesteld, volgt er een start zorggesprek met zowel de zorgaanbieder als de betrokken inwoners. Per onderdeel van sociaal domein, zoals jeugdwet, Wmo en participatiewet is er een specifieke consulent. Zij vormen samen de toegangspoort naar het geïndiceerde aandeel binnen het sociaal domein.

Openheid en hulpzoekgedrag

Ikaria ziet een verschil in openheid over problematiek in gemeente Ikaria en een aangrenzende gemeente. In de aangrenzende gemeente hangen inwoners hun problemen niet aan de grote klok en stuit de hulpverlening op dichtere voordeuren dan Ikaria. In Ikaria zijn inwoners meer open en schakelen zij daardoor mogelijk eerder hulp in.

Integrale aanpak

Ikaria is al meerdere jaren bezig met het samenvoegen van professioneel gesubsidieerde vrij toegankelijke voorzieningen met het team sociale domein de gemeente en voorliggende organisaties (zoals maatschappelijk werk/sociaal werk). Ikaria zoekt naar een integrale aanpak en zetten bewust de verschillende medewerkers bij elkaar, zodat er contact wordt gelegd en integraal over oplossingen gedacht kan worden. Ikaria acht het voorkomen van zorg, beter dan genezen en zet hier dan nu ook vol op in. Ikaria ondersteunt daarnaast initiatieven, die de leefbaarheid van de gemeente vergroten. Zo heeft de gemeente bijvoorbeeld als eerste een sociale hypotheek verstrekt aan het Kulturhus om een verbouwing te financieren. De sociale hypotheek wordt dan afgelost met de ingezette tijd van vrijwilligersactiviteiten die de leefbaarheid van de kern vergroot (is niet vrijwilligerstijd voor de fysieke inspanning voor de verbouwing door vrijwilligers).

Communicatie eerste lijn

De relatie met huisartsen is van groot belang in Ikaria. Huisartsenverwijzingen hebben een groot aandeel binnen de jeugdzorg, al verwijst de gemeente ook steeds meer. De gemeente wil graag dat huisartsen met behulp van een praktijkondersteuner (gemeentefinanciering) zorgindicaties voorkomt. Indien dat niet lukt moet de gecontracteerde zorgaanbieder,

ondanks het verwijfsrecht van de huisarts, een afsprakenoverzicht sturen naar de gemeente waarin beoogde doelen, resultaten en inspanningen staan, die in het berichtenverkeer opgenomen kunnen worden. Daarop besluit de gemeentelijke consulent (obv haar beslissingsbevoegdheid) of deze aanvraag wordt omgezet in een zorgtoewijzing. Op dit moment wordt dit overzicht over en weer gemaild. Een portaal waarmee zorgaanbieders en de gemeente deze afspraken makkelijker kunnen communiceren is nu gewenst.

Buitenregionale plaatsingen

Ikaria maakt zich zorgen om kinderen die vanuit andere gemeenten worden geplaatst in Ikaria. Er zijn gezinshuizen in Ikaria, waar steeds meer kinderen met heftige weinig voorkomende hoogspecialistische problematiek van buiten de gemeente worden geplaatst met een maatregel van de kinderrecht. Hierdoor moet Ikaria betalen voor de zorg, die wordt geleverd voor het kind uit een andere gemeente. Een dergelijke casus kost gemiddeld een ton per kind. Voor een kleine gemeente als Ikaria heeft dit bedrag grote invloed op het beschikbare budget. Ook zijn er zorgen over de ontwikkelingen van vestigingen van zorgboerderijen in het buitengebied. Vanaf 18 jaar word je bewoner van de gemeente en dan geldt de Wmo voor een aantal maatwerkvoorzieningen. Dit kost de gemeente veel geld waarbij ook speelt dat er een vrijkomend agrarisch object een nieuw leven krijgt en zorg draagt voor extra werkgelegenheid.

Inspanningsgerichte bekostiging

Ikaria heeft samen met de andere gemeenten in dezelfde regio een inspanningsgerichte uitvoeringsvariant gekozen voor de inkoop, bekostiging en verantwoording voor de Wmo en de Jeugdwet, met de bedoeling om uiteindelijk binnen een aantal jaren outputgericht te gaan bekostigen en te sturen. Met de inspanningsgerichte uitvoering is er een duidelijke afspraak gemaakt tussen de gemeente en de zorgaanbieder over een specifiek product of dienst (ondersteuning), die wordt geleverd binnen een bepaalde tijd, zie ook: [Drie uitvoeringsvarianten - Ketenbureau i-Sociaal Domein](#). Met een outputgerichte uitvoering is er een duidelijke afspraak gemaakt over de te behalen output, maar de manier waarop deze wordt behaald is niet vastgesteld. Ikaria krijgt middels de inspanningsgerichte bekostiging achteraf zicht op de daadwerkelijke kosten van de zorg. Door zowel bij indicatiestellingen als bij intakegesprekken binnen professionele algemene voorzieningen de mate van zelfredzaamheid

per leefgebied van een inwoner vast te leggen, probeert de gemeente trends te ontdekken. Zit er een verband tussen leefgebieden, woonkernen, leeftijdscategorieën van een groep inwoners? Met behulp van deze informatie én de positieve gezondheidsbenadering wordt gepoogd deze groep inwoners te vinden en hen te helpen inzien met wat ze wel kunnen. Van deze manier van vinden en benaderen wordt gepoogd te kunnen besparen op de uitgaven binnen het sociaal domein en de inwoners nog meer positief gezonder te laten zijn.

Okinawa: G44 gemeente met minder jeugdzorggebruik dan verwacht

Toename in gebruik van jeugdzorg

Gemeente Okina geeft aan het opvallend te vinden naar voren te zijn gekomen als gemeente die een lager jeugdzorggebruik heeft dan verwacht. Bij het bekijken van de jeugdzorg cijfers is Okinawa inderdaad rond het landelijk gemiddelde, en in 2018 zelfs iets hierboven. Deels is de verklaring hiervoor het verschil met de voorspelde waarden: de eigenschappen van Okinawa maken dat verwacht wordt dat het jeugdzorggebruik redelijk ver boven het landelijk gemiddelde zou uitvallen. Over de jaren 2016, 2017 en 2018 heen is dit echter niet het geval. Een mogelijke verklaring die genoemd wordt is dat er binnen de gemeente gewerkt wordt met specialistische jeugdhulp teams. Er is wel sprake van een duidelijke stijging in jeugdhulpgebruik, hetgeen door Okinawa bevestigd wordt. Hierbij wordt ook benadrukt dat de kosten toenemen en de aangereikte financiële middelen eigenlijk ontoereikend zijn.

Verdeling onder teams

In de gemeente Okinawa wordt gewerkt met een wijkgerichte aanpak. Er kon tot dit jaar per wijk een 'eigen' werkwijze worden ingezet voor bijvoorbeeld specifieke problematiek, maar de werkwijze is inmiddels gelijkgetrokken. Binnen de gemeente zijn zes jeugdhulp teams, die worden aangestuurd vanuit meerdere aanbieders. De gemeente is onderverdeeld in zes gebieden, welke bediend worden door de teams. De teams zijn breed ingestoken met de aanwezigheid van diverse specialismen en expertises. Er wordt ingezet op een integrale aanpak, de teams richten zich op het hele gezin. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de perspectiefplan methode, waarmee de ondersteuningsbehoefte van het hele gezin uiteen gezet wordt. Streven is om de zorg laagdrempelig toegankelijk te maken.

Preventie en innovatie

Okinawa hecht veel, en in toenemende mate, belang aan het inzetten op een preventieve aanpak. De organisatie van de zorg, door middel van (wijk)teams, draagt hieraan bij, maar er zijn ook veel speciale programma's opgezet binnen de gemeente. Dit zijn bijvoorbeeld programma's gericht op positief opvoeden, omgaan met pubers en speciale begeleiding van kwetsbare ouders tijdens een zwangerschap. Volgend jaar wordt er verder aandacht geschonken aan een preventieve aanpak en wordt getracht de niet-vrij

toegankelijke zorg beter te laten aansluiten op de toegankelijke zorg.

In de toekomst wenst de gemeente meer in te zetten op innovatie aangezien dit als belangrijk middel gezien wordt voor de ontwikkeling van jeugdhulp. Natuurlijke mentoren (de JIM aanpak) worden al toegepast door enkele instellingen, maar dit zal breder getrokken worden door het te introduceren in het jeugdteam. Ook wordt bijvoorbeeld de inzet van sociaal-psychologisch verpleegkundigen onderzocht.

Aard van problematiek

Afgezet tegen de rest van Nederland wordt er door Okinawa aangegeven dat er geen sprake is van specifieke problematiek onder jongeren of ouders binnen de gemeente. De problematiek is divers, maar er is niets wat er bijzonder uitspringt. Ook het verbergen van problematiek, al dan niet door taboesfeer, is geen herkenbaar beeld binnen de gemeente.

Samenwerking en outputgerichte uitvoeringsvariant

De gemeente kent een uitgebreide samenwerking met andere gemeenten, jeugdhulpaanbieders maar ook ervaringsdeskundigen. Er is sprake van een verordening waardoor ervaringsdeskundigen en adviesraden betrokken moeten worden bij het opstellen van jeugdhulpbeleid en dit gebeurt dan ook met regelmaat.

Natuurlijk is de gemeente opdrachtgever van jeugdhulpaanbieders, maar er is intensieve samenwerking om knelpunten in de zorg weg te nemen, te innoveren, het verwijsp proces soepel te laten verlopen en de zorg als geheel goed te laten draaien. Er wordt veel aandacht besteed aan deze samenwerking.

Er wordt samengewerkt met acht andere gemeenten in de regio. Bijvoorbeeld veranderingen in de Jeugdwet worden gezamenlijk besproken in ambtelijke overleggen. Ook in het inkoopproces trekken de gemeente met elkaar op en het regionaal inkoop- en contractmanagement is zelfs juridisch vastgelegd in een gezamenlijke regeling. De uitvoeringsvariant van Okinawa voor de Jeugdwet is outputgericht, er wordt gewerkt op basis van resultaatsturing. Vooraf worden resultaten vastgesteld en achteraf wordt gereflecteerd of deze behaald zijn. Voor een deel is het financieringsmodel hier ook ondersteunend aan, 70% wordt vooraf betaald en als het resultaat behaald is volgt de overige 30%. Er is wat de financiering betreft echter ook sprake van een mengvorm omdat het model voor bepaalde trajecten ook maandprijzen gebruikt.

Loma Linda: kleine gemeente met meer jeugdzorggebruik dan verwacht

Stijgend jeugdhulpgebruik

Gemeente Loma Linda ziet dat de jeugdhulp al een tijd aan het stijgen is. In gesprekken met huisartsen en aanbieders zijn zij hard op zoek naar een verklaring voor het hoge jeugdhulpgebruik. Eén van de factoren die bijdraagt aan het hoge jeugdhulpgebruik in de gemeente Loma Linda is dat er aanbieders verblijf gevestigd zijn in de gemeente. Bij deze aanbieders verblijven tevens jeugdigen van herkomst uit een andere gemeente. Hier heeft de gemeente Loma Linda minder grip op.

Sociaal team

In gemeente Loma Linda heet het wijkteam, sociaal team. Dit team maakt onderdeel uit van de gemeente en bestaat uit coaches en consultants. Consultants pakken enkelvoudige vraagstukken op en coaches meervoudige vraagstukken. Hun taak is om een indicatie te stellen en door te verwijzen, zodat de juiste hulp ingezet wordt. Ze verlenen zelf geen hulp, maar kijken wat nodig is en zetten dat in. Zij verwijzen bijvoorbeeld door naar welzijnsorganisatie Loma Linda voor Elkaar. Deze organisatie pakt lichte vragen op. Wanneer er zwaardere hulp nodig is, verwijst het sociaal team door naar specialistische aanbieders.

Invloed op verwijzing

Inwoners kunnen zelf aankloppen bij het sociaal team met een hulpvraag, zowel fysiek als telefonisch. Huisartsen zijn de voornaamste verwijzers naar de jeugdhulp: ongeveer de helft van de jeugdigen met jeugdhulp, is verwezen door de huisarts. Gemeente Loma Linda is bezig om meer invloed te krijgen op deze verwijzingen door een gedragswetenschapper aanwezig te laten zijn bij de huisarts. De huisarts kan dan ouders verwijzen naar de gedragswetenschapper om bijvoorbeeld lichte hulp te verlenen of het kind door te verwijzen. Per huisarts verschilt het of er veel gebruik wordt gemaakt van de gedragswetenschapper. Daarnaast gaat de gemeente Loma Linda nauwer de verbinding leggen tussen huisartsen, het Sociaal Team en Loma Linda voor Elkaar. De gemeente Loma Linda wil hiermee bereiken dat er zo snel mogelijk de juiste hulp ingezet wordt en dat er geen zwaardere hulp ingezet wordt dan nodig.

Integrale aanpak

Het uitgangspunt is om een integrale aanpak te hanteren, waarbij problemen op verschillende leefgebieden worden aangepakt en het informele netwerk wordt betrokken. Er zijn bijvoorbeeld aanbieders gecontracteerd in de regio die met de JIM werken en de welzijnsorganisatie Loma Linda voor Elkaar start binnenkort de pilot Meeleefgezinnen. Deze Meeleefgezinnen helpen kwetsbare gezinnen door de kinderen een aantal momenten per week op te vangen, waardoor kwetsbare gezinnen ontlast worden. Ook is er een wens van de gemeente om nauwer op scholen aan te sluiten. Het sociaal team sluit aan bij multidisciplinaire overleggen op scholen. Ook gaat Loma Linda voor Elkaar schoolmaatschappelijk werk organiseren, waardoor de verbinding met scholen nog beter zal worden.

Dorpsgericht werken

Het doel van gemeente Loma Linda is om goede en toegankelijke zorg te hebben. Sinds kort is er een projectleider dorpsgericht werken aangesteld. Doel hiervan is om het netwerk tussen partners in het jeugddomein, zoals scholen, ggz en huisartsen te versterken, zodat signalen eerder worden opgepakt en partners bekend zijn met elkaars aanbod en aanpak. Gemeente Loma Linda bestaat uit verschillende dorpen, met ieder andere problematiek. Door het versterken van de verbindingen tussen de netwerkpartners is het mogelijk om per dorp inzicht te krijgen in de specifieke Jeugdvragestukken. De aanpak zal daarop lokaal worden afgestemd. Ook wordt er gekeken hoe het sociaal team beter kan aansluiten op de huisartsen. Gemeente Loma Linda wil huisartsen bijvoorbeeld meer wijzen op het aanbod van de lichtere hulp, alvorens er zwaardere hulp wordt ingeschakeld.

Inspanningsgerichte uitvoering

Gemeente Loma Linda heeft een inspanningsgerichte uitvoering. In de regionale inkoop trekt gemeente Loma Linda op met andere gemeenten. Professionals en ervaringsdeskundigen zijn hierbij betrokken door aan dezelfde gesprekstafels deel te nemen.

Nicoya - G44 gemeente met meer jeugdzorggebruik dan verwacht:

Jeugdhulp door wijkteams

Gemeente Nicoya verklaart het hoge gebruik van jeugdhulp ten opzichte van het verwachte gebruik, door een preventieve, integrale en wijkgerichte aanpak. Het CBS maakt in de cijfers geen onderscheid tussen jeugdhulp uitgevoerd door wijkteams en jeugdhulp uitgevoerd door specialistische aanbieders. Dit onderscheid is in Nicoya cruciaal, omdat een groot deel van de jeugdhulp wordt uitgevoerd door wijkteams. In Nicoya heten wijkteams, buurtteams. Zij zijn opgedeeld in ‘Sociaal’ (uitgevoerd door Zorginstelling A) en ‘Jeugd en gezin’ (uitgevoerd door Zorginstelling B).

Laagdrempelig en toegankelijk

In Nicoya zijn 18 buurtteams die in alle delen van de stad werken. Het bereik van de buurtteams is groot, naar eigen zeggen zijn de buurtteams ‘Jeugd en gezin’ inmiddels bij ruim een kwart van de Nicoyase huishoudens met kinderen over de vloer geweest. Dit geeft aan dat jeugdhulp in Nicoya toegankelijk en laagdrempelig is. De vorm van de hulp, lang- of kortdurig, verschilt per gezin. Bij circa 10% van de gezinnen die bekend zijn bij het buurtteam, wordt ook de specialistische jeugdhulp ingeschakeld. In de buurtteams ‘Jeugd en gezin’ werken generalisten: HBO of WO geschoolde jeugdhulpwerkers met verschillende achtergronden. Jongeren en gezinnen hebben geen verwijzing nodig om hulp te krijgen van het buurtteam. Zij kunnen op locatie binnenlopen met vragen, maar ook mailen of bellen. Vaak melden zij zichzelf aan.

Integratie zorg en onderwijs

Er is geïnvesteerd om buurtteams goed te laten aansluiten bij scholen en huisartspraktijken. Een aantal buurtteams zijn gevestigd op voortgezet onderwijs en MBO locaties, om zich te bevinden in de leefomgeving van jongeren. Ook zijn gezinswerkers dagdelen op basisscholen beschikbaar en op een aantal huisartsenpraktijken aanwezig, waardoor leraren en huisartsen steeds meer naar de buurtteams doorverwijzen.

Maatwerk

Het buurtteam heeft een preventieve en integrale aanpak. Gezinswerkers bieden zelf hulp en ondersteuning. Dit begint bij aansluiten op de leefomgeving van het gezin om maatwerk te kunnen leveren. De problemen in het gezin zijn in eerste instantie niet altijd kindgerelateerd.

Het buurtteam biedt bijvoorbeeld ook de toegang tot schuldhulpverlening. Vaak zijn schulden niet het enige probleem en zorgt het voor stress op de opvoedsituatie. Naast dat de schuldenproblematiek wordt aangepakt, wordt er gekeken naar waar meer ondersteuning nodig is. Buurtteams kunnen specialistische jeugdhulpaanbieders inschakelen ter consultatie, voor bijvoorbeeld een diagnostische blik. Alleen als het echt nodig is, verwijzen buurtteams door naar deze aanbieders.

Samenwerking specialistische jeugdhulp

Om het partnerschap te verstevigen heeft de gemeente Nicoya er voor gekozen om voor de specialistische jeugdhulp met ingang van 2020 nog maar twee aanbieders van specialistische jeugdhulp te contracteren. Deze aanbieders bedienen ieder een eigen deel van de stad: de spoorlijn in Nicoya verbeeld grofweg de grens tussen de twee gebieden. Net als buurtteams, zijn zij in de wijk georganiseerd. Dit maakt dat vaak dezelfde collega’s van de buurtteams en de specialistische jeugdhulpaanbieders elkaar in de wijk en in het gebouw waar zij beiden gevestigd zijn tegenkomen. De samenwerking tussen de buurtteams en de specialistische aanbieders wordt hierdoor versterkt.

Inzetten netwerk

‘Doen wat nodig is’ is een leidend principe in Nicoya, waarin alle partners worden betrokken. Het doel is gezinnen duurzaam vooruit helpen. Eén van de belangrijkste middelen om dit te bereiken is het inzetten van het sociale netwerk. Buurtteams staan niet op zichzelf. De samenwerking met huisartsen, scholen en bijvoorbeeld sportleerkrachten zijn belangrijk om het netwerk van jongeren en gezinnen te vergroten, zodat zij zelf de problematiek de baas worden. Soms is specialistische hulp van belang om dit doel te behalen.

Uithuisplaatsing voorkomen

In Nicoya is er veel geïnoveerd om uithuisplaatsingen te voorkomen. Een uithuisplaatsing is ingrijpend, vooral voor het kind, maar ook vanuit financieel oogpunt. Elke dreigende uithuisplaatsing werd aan een ‘maatwerktafel’ besproken met het buurtteam, verwijzers en zorgaanbieders. Doel hiervan is om passende hulp te vinden en de uithuisplaatsing te voorkomen. Inmiddels bestaan de maatwerktafels niet meer in Nicoya, maar wordt dit ondergebracht in casuïstiek gesprekken tussen de buurtteams en de twee specialistische aanbieders.

Taakgerichte uitvoeringsvariant

Nicoya heeft een taakgerichte uitvoeringsvariant voor de inkoop, bekostiging en verantwoording voor de Wmo en de Jeugdwet. Het idee hierachter is dat schaarste niet alleen bij de gemeente gelegd moet worden, maar gedeeld wordt door alle partners. Dit stimuleert het besef dat geld maar één keer kan worden uitgegeven en legt de verantwoordelijkheid om de schaarste te verdelen bij professionals zelf. Uitgangspunt is volgens de gemeente dat professionals de ruimte krijgen te doen wat nodig is. Zij kunnen het beste inschatten wie de hulp het meest nodig heeft. Het lukt de gemeente Nicoya voor wat betreft de jeugdhulp om financieel redelijk in control te blijven, hoewel het wel steeds spannend is. Verklaringen hiervoor zijn volgens de gemeente de inrichting van het stelsel (met de cruciale rol van het buurtteam), de sturingsfilosofie en de wijze van bekostiging.

Conclusie en aanbevelingen

Conclusie en aanbevelingen

In dit onderzoek zijn vier gemeenten geselecteerd die minder of juist meer gebruik maken van jeugdzorg dan is voorspeld voor de desbetreffende gemeente. Vervolgens is bekeken hoe deze gemeenten scoren op belangrijke indicatoren zoals het aantal uithuisplaatsingen, jeugdhulp in gedwongen kader, voortijdig schoolverlaters, Halt trajecten en de organisatie van zorg. Aanvullend zijn er interviews gehouden om tot betere duiding te komen van de data. Het doel van dit onderzoek is te onderzoeken of data-analyse op basis van de tot nu toe verzamelde data over jeugdzorggebruik, in combinatie met interviews, nieuwe inzichten kan bieden in de groeiende vraag naar jeugdhulp.

Meer wijkgerichte jeugdhulp, minder uithuisplaatsingen en gedwongen jeugdhulp?

Minder jeugdzorg is geen doel op zich, maar het is wel inzichtgevend als duidelijk wordt hoe de inzet van jeugdhulp professionals (meer of minder dan voorspeld), samenhangt met belangrijke uitkomstmaten zoals aantal jongeren dat vastloopt op school, uit huis wordt geplaatst, gedwongen hulpverlening ontvangt en/of overtredingen begaan.

In ons onderzoek komt een opvallend beeld naar voren: namelijk dat bij de geselecteerde G44 gemeente die minder jeugdzorg biedt dan voorspeld, meer specialistische jeugdhulp wordt geboden: uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader. De G44 gemeente die meer (wijkgerichte) jeugdhulp biedt dan voorspeld, biedt minder specialistische jeugdhulp: uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader. Dit beeld geldt niet voor de twee kleinere gemeenten. Belangrijke beperking hierbij is dat het, gezien het woonplaatsbeginsel, onvoldoende duidelijk is of het bij gemeenten die hoog scoren op het aantal uithuisplaatsingen gaat om jongeren uit hun gemeente, of om jongeren uit naastgelegen gemeenten, en andersom.

Voortijdig schoolverlaters en overtredingen

Op de twee uitkomstmaten voortijdig schoolverlaters en Halt trajecten zien we een herkenbaar beeld, namelijk dat dit in de grotere steden (Nicoya en Okinawa) hoger is dan in de kleinere gemeenten (Loma Linda en Ikaría). Echter, wat betreft Halt trajecten scoort Nicoya lager dan

het landelijk gemiddelde en Okinawa substantieel hoger. Een uitkomst die overeenkomt met het lage percentage jeugdhulp in gedwongen kader in Nicoya.

Organisatie en inkoop

Qua organisatie van zorg is het opvallend dat Nicoya meer dan de helft van de jeugdhulp laat uitvoeren door de wijkteams. Dit ligt ver boven het landelijk gemiddelde. In de andere drie gemeenten ligt dit ver onder het landelijke gemiddelde. De drie verschillende uitvoeringsvarianten voor de inkoop, bekostiging en verantwoording voor de Wmo en de Jeugdwet komen allen aan bod bij de vier geselecteerde gemeenten. De variant lijkt niet zozeer het verschil te maken, dit zit hem eerder in de wijze van inrichting van het zorglandschap.

Lerend jeugdhulpstelsel

Een doelstelling van dit onderzoek was om te komen tot een leren jeugdhulpstelsel met behulp van data. Er is met de betrokken gemeenten gesproken over de uitkomsten en zij hebben met elkaar gesproken over de verschillen. Dit werd als zeer waardevol ervaren, omdat de 'matching' tussen gemeenten nu plaatsvond op basis van betekenisvolle data en niet bijvoorbeeld aan de hand van geografische ligging. Het advies is om deze gesprekken op te volgen met ontwerpessies, waarin gekeken kan worden hoe gemeenten over en weer van elkaar kunnen leren.

Aanbevelingen

Bovenstaande vernieuwende inzichten leiden tot de volgende concrete aanbevelingen.

- Onderzoek of **meer wijkgerichte jeugdhulp** leidt tot **minder uithuisplaatsingen en jeugdhulp in gedwongen kader** door rekening te houden met het woonplaatsbeginsel.
- **Verrijk deze data met data over de kosten**, de vraag blijft namelijk voor welk budget de gemeenten zorg leveren. Hier hebben wij geen zicht op, ondanks contact met Follow the Money.
- Voer **jaarlijks deze data-analyse inclusief ontwerpateliers** uit om zo te komen tot een **lerend jeugdstelsel**.
- Verrijk deze data-analyse met **positieve uitkomstmaten** van bijvoorbeeld de Gezondheidsmonitor Jeugd van GGD'en en RIVM over het algemeen welzijn van jongeren.
- Voer de discussie over **professionalisering van opvoeding**: is veel gebruik van jeugdhulp nu 'goed' of niet? Hoe zien we dit in Nederland?
- Zorg ervoor dat de **data** van alle gemeenten op de juiste **wijze en compleet aangeleverd worden**.

Team, geraadpleegde bronnen, personen en bijlagen

Garagisten

Eva Becking
Levi van Dam
Eva van der Drift
Paul Schrijver
Nienke van der Straten
Diantha Voskuil
Dana Mol

Geïnterviewden

- Beleidsadviseur sociaal domein voor de gemeente Icaria en aangrenzende gemeente
- Beleidsadviseur Jeugd & Onderwijs voor de gemeente Ogliastra
- Beleidsadviseur Jeugd & Onderwijs voor de gemeente Ogliastra
- Beleidsmedewerker Jeugd en Onderwijs voor de gemeente Loma Linda
- Beleidsadviseur voor de gemeente Nicoya
- Beleidsadviseur voor de gemeente Okinawa
- Directeur Zorginstelling B

Externen en databronnen

Chiara Bozzacchi
Centraal Bureau voor de Statistiek
Nederlands Jeugdinstituut
Vereniging van Nederlandse Gemeenten -
waaronder waarstaatjegemeente.nl

Onderzoeken

Het groeiend jeugdzorggebruik. Duiding en aanpak.
Nederlands Jeugdinstituut, november 2019

Jansen, W., Mieloo, C. L., & Anschutz, J. (2015).
Gap between the use of and need for youthcare:
research in Rotterdam neighbourhoods.
Nederlands tijdschrift voor geneeskunde, 159,
A7664-A7664.

Jeugdhulp in de wijk, Sociaal en Cultureel
Planbureau, maart 2020

Op zoek naar BlueZones in de jeugdhulp,
Garage2020, 2019

Sturing op specialistische jeugdhulp, Significant,
januari 2017

Van der Put, C., Assink, M., Schmitz, D.,
Kuyvenhoven, J., de Jager, A., Stams, G. J., & van
Dam, L. (2020). Vroegsignalering van het risico op
intensieve jeugdhulp voor preventieve doeleinden.
Kind en adolescent, 1-18.

Bijlage 1: Verdiepende analyse top 3 van de 4 categorieën

	Uithuisplaatsingen	Gedwongen jeugdhulp		
Nicoya	5.7	7.55		G44 hoog
Gemeente A	10.3	8.9		G44 hoog
Gemeente B	8.25	10.2		G44 hoog
Ogliastra	14.6	20.45		G44 laag
Okinawa	12.75	11.8		G44 laag
Gemeente C	11.35	9.2		G44 laag
Gemeente D	11.7	10.95		G44 laag
Loma Linda	10	9.95		Kleine gemeente hoog
Gemeente E	10.45	3.25	Geen jeugdreclassering data	Kleine gemeente hoog
Gemeente F	6.45	8.65		Kleine gemeente hoog
Ikaria	20.8	13.55	Geen jeugdreclassering data	Kleine gemeente laag
Gemeente G	8.65	9.6	Geen jeugdreclassering data	Kleine gemeente laag
Gemeente H	9.6	6.85	Geen jeugdreclassering data	Kleine gemeente laag
Nederland	10.3	10.1		

Bijlage 2: Vragenlijst

Hoe worden jongeren verwezen naar de specialistische jeugdhulp, jeugdreclassering en jeugdbescherming? Wie zijn voornamelijk de verwijzers?

Hoe lang duurt het gemiddeld voordat een jongere die bij de specialistische jeugdhulp, jeugdreclassering en jeugdbescherming geholpen wordt?

Wat zijn doorverwijspatronen richting aanbieders met een wachttijd? Zoekt de verwijzer ook naar alternatieven of zijn die niet beschikbaar? Waar komt 'vraag' en 'aanbod' bij elkaar?

Worden jongeren in uw gemeente ook doorverwezen naar andere gemeenten? Zo ja, welke gemeente voornamelijk en waarom? Heeft dit bijvoorbeeld te maken met beschikbaar aanbod, of gaan de kinderen in die andere gemeente naar school?

Worden er ook jongeren vanuit andere gemeenten doorverwezen naar uw gemeente? Zo ja, welke gemeente voornamelijk en waarom?

Wat mogen jullie verwachten een lokale basisvoorziening in jullie gemeente, zowel qua functies als kennis? Wordt die specialistische kennis vooral 'naar voren' georganiseerd, of is de basisvoorziening vooral een indicatiesteller voor de reguliere zorg?

Hoe is de aansluiting van de basisvoorzieningen (bijvoorbeeld wijkteams) op de aanvullende zorg? Hoe ziet deze samenwerking eruit?

Hoe kan een kind / jongere / gezin met een (zorg) vraag in gesprek komen met een professional van de toegang en hoe breed kan die professional kijken en hoe snel kan er specifieke expertise worden ingezet?

Berust er een taboe op bepaalde problemen waardoor er bijvoorbeeld veelal achter gesloten deuren gebeurt en er te laat jeugdhulp ingeschakeld wordt in uw gemeente?

Hoe is de jeugdhulp in uw gemeente georganiseerd? Is er een preventieve aanpak? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe is dit vormgegeven en wat zijn hier

de eerste resultaten van?

Is er een wijkgerichte aanpak? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe is dit vormgegeven en wat zijn hier de eerste resultaten van? Zijn er bijvoorbeeld wijkteams of is dit op een andere wijze gedaan? Hoe zijn deze teams in uw gemeente samengesteld en met welke expertises? Is er een integrale aanpak, gericht op het hele huishouden/gezin? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe is dit vormgegeven en wat zijn hier de eerste resultaten van?

Wat is de ambitie van de gemeente voor jeugd en gezinnen? Wat zijn lokale inhoudelijke vraagstukken? Is dit bijvoorbeeld eenzaamheid, obesitas, druk gedrag, depressie?

Is er een samenwerking tussen het gezin, informele hulp, wijkteams, specialistische hulp en zo ja, hoe ziet deze samenwerking er uit? Hoe worden informele en formele steunstructuren benut?

Wordt er gebruik gemaakt van innovaties in uw gemeente? Zoals bijvoorbeeld het werken met natuurlijke mentoren (JIM's)?

Hoe ziet de samenwerking tussen de gemeente en jeugdhulpaanbieders eruit? (Voorbeeld, stelt de gemeente zich op als opdrachtgever of meer coöperatief?).

Hoe ziet de relatie tussen de gemeente en regionale inkoop en samenwerking er uit? Hoe worden gezamenlijke inkoopdoelen met andere gemeenten voor specialistische functies geformuleerd en hoe wordt daar in onderlinge samenwerking op gestuurd?

In hoeverre wordt de kennis van ervaringsdeskundigen en van professionals in het veld betrokken bij het opstellen van lokaal beleid (incl. inkoop).

Welke uitvoeringsvariant heeft uw gemeente voor de inkoop, bekostiging en verantwoording voor de Wmo en de Jeugdwet? Is de uitvoering inspanningsgericht, outputgericht of taakgericht?

Heeft u verder nog aanvullende informatie die wij wellicht kunnen gebruiken in dit onderzoek?

**GARAGE
2020**